

1. VTNKA specializuoto Energetikos arbitražo teismo statusas ir veiklos pagrindai

1.1. VTNKA specializuotas Energetikos arbitražo teismas yra visiškai nuo nieko nepriklausomai pačių ūkio subjektų – konkretaus energetinio-komercinio sandorio ir iš jo kilusio ginčo šalių arbitražiniu susitarimu *ad hoc* (tam kartui) sudarytas ir nuolatinės arbitražo institucijos – VšĮ Vilniaus tarptautinio ir nacionalinio komercinio arbitražo (sutrumpintai – VTNKA arba Vilniaus arbitražas) administruojamas trečiųjų tipo specialios kompetencijos arbitražo teismas-tribunolas (angl. *arbitral tribunal of special competence*), vykdamas Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo (toliau – LR KAI), kitų teisės aktų nustatytas ir sprendžiamo ginčo šalių arbitražiniu susitarimu deleguotas arbitravimo-teismines funkcijas, reikiamas tam kilusiam tarp jų ginčui išnagrinėti ir išspręsti tame jų sudarytame specializuotame Energetikos arbitražo teisme.

1.2. Tarptautinio energetinio verslo ginču laikomas esminis (pačių šalių pastangomis neišsprendžiamas) ūkio subjektų nesutarimas, kilęs iš jų sudaryto tarptautinio energetinei ūkinei-komercinei veiklai sandorio (kontrakto, sutarties) arba iš nesutartinio (deliktinės atsakomybės ar kt.) su energetine-ūkine veikla susijusio tarptautinio civilinio-teisinio santykio, kurio bent viena iš ginčo šalių (ieškovas ar atsakovas) yra užsienio šalies ūkio (teisės) subjektas – juridinis arba fizinis asmuo ar jų jungtinis darinys, arba ginčo dalykas (objektas) kitaip yra sietinas su dalyvavimu ginčijamame teisiniame santykyje užsienio ar tarptautinio elemento.

1.3. Vidinio energetinio verslo ginču laikomas esminis (pačių šalių pastangomis neišsprendžiamas) ūkio subjektų nesutarimas, kilęs iš jų sudaryto vidaus energetinei ūkinei-komercinei veiklai sandorio (kontrakto, sutarties), arba iš vidinio nesutartinio (deliktinės atsakomybės ar kt.) su energetine-ūkine veikla susijusio civilinio-teisinio santykio, kurio visos šalys (ieškovas, atsakovas, trečiasis suinteresuotas asmuo) yra Lietuvos ūkio subjektai – juridiniai ir (arba) fiziniai asmenys ar jų jungtiniai dariniai, o ginčo dalykas (objektas) yra Lietuvos Respublikos jurisdikcijoje.

1.4. Organizuojant ir administruojant energetinio verslo ginčų išnagrinėjimo procedūras ir vykdamas su jomis susijusias organizacines-tvarkomąsias ir procesines funkcijas, VTNKA Sekretoriatas ir arbitražo teismas vadovaujasi LR Civilinio proceso kodekso (toliau – LR CPK) ir LR KAI (Žin., 2012, Nr.76-3932) nuostatomis, taip pat jų pagrindu parengtais, Lietuvos arbitražo asociacijos (LAA) patvirtintais, LR Seimo kanceliarijos Teisės aktų registre nustatyta tvarka įregistruotais (paskelbtais) ir taikytiniais konkrečioms tarptautinio ir vidinio verslo (komerciniams) ginčams išspręsti arbitražo procedūrų reglamentais: TKA Reglamento ir jo II Priedo taisyklėmis, kai ginčas yra tarptautinio verslo, arba NKA Reglamento ir jo II Priedo taisyklėmis, kai ginčas yra vidinio (nacionalinio) pobūdžio.

1.5. Arbitražo teismas (vienasmenis ar kolegialus), sudarytas (paskirtas) konkrečiam tarptautinio energetinio verslo ginčui išnagrinėti ir išspręsti, priimdamas savo arbitražinius-teisminius sprendimus vadovaujasi ginčijamo sandorio (kontrakto) ir jam reguliuoti (kartu ir ginčui išspręsti) taikytinos teisės (ginčo šalių pasirinktos valstybės teisinės sistemos) materialinės teisės nuostatomis, o nesant šalių susitarimo dėl taikytinos teisės, taip pat sprendžiant vidinio energetinio verslo ginčą – vadovaujasi ginčijamo sandorio (kontrakto, sutarties), LR Civilinio kodekso (toliau – LR CK), kitų Lietuvos nacionalinės, Europos Sąjungos ir tarptautinės privatinės teisės aktų, reguliuojančių energetinės-ūkinės veiklos teisinius santykius, materialinės teisės nuostatomis tiek, kiek jos taikytinos sprendžiamo ginčo atvejui ir suderinamos su įstatymiais (LR CK 1.5 str., LR CPK 3 str.) teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais.

1.6. Šalims pasirinkus energetinės-ūkinės veiklos ginčui išspręsti arbitražo *ad hoc* tvarką pagal UNCITRAL Arbitražo reglamentą ir esant jų pavedimui VTNKA veikti arbitrus skiriančiosios institucijos teisėmis, arba bet kuriai iš ginčo šalių pasirinkus šią instituciją atstovauti jos interesams ar teikti pagalbą UNCITRAL Reglamento 5-6 str. nustatytais teisiniais pagrindais, VTNKA Sekretoriatas kompetentingas suteikti reikiamas arbitražo *ad hoc* procedūros organizavimo ir arbitražo teismo aptarnavimo paslaugas (veikiant minėto UNCITRAL Arbitražo reglamento bei jo „A“ ir „B“ prieduose nustatytų teisinių galimybių ribose) ir siūlo pasinaudoti kompetencija specialistų, įrašytų į LAA ir Lietuvos elektros energijos asociacijos (LEEA) sprendimais patvirtintą energetinio verslo ginčams išspręsti rekomenduojamų arbitrų sąrašą.

1.7. Esant abiejų ginčo šalių raštu pareikštam pageidavimui, bet koks energetinio verslo ginčas gali būti išnagrinėtas *online* (nuotolinės arbitravimo procedūros) būdu ir išspręstas LR KAI ir TKA Reglamento arba NKA Reglamento nustatyta tvarka pačių šalių sudarytame ir VTNKA administruojamame specializuotame Energetikos arbitražo teisme.

1.8. Rekomenduojamais arbitrais tarptautinio ir vidinio energetinio verslo (veiklos) ginčams nagrinėti ir išspręsti LAA ir LEEA siūlo nepriekaištingos reputacijos aukštos profesinės kvalifikacijos Lietuvoje ir užsienio šalyse reziduojančius teisės specialistus ir energetinės-ūkinės veiklos praktikus-profesionalus (energetikos įmonių administratorius, vadybininkus, ekonomistus, inžinierius ir kt.), iš asmeninės darbinės patirties energetinės-ūkinės veiklos sektoriuje žinančius kylančių ten verslo ginčų ypatumus, jų galimo išsprendimo būdus ir metodus.

1.9. Esant bet kurios ginčo šalies ar abipusiam jų suinteresuotumui sureguliuoti (pašalinti) bet kokį energetinės-ūkinės veiklos nesutarimą mediacijos ar kitokios tarpininkavimo-taikinamosios procedūros būdu (be valstybinių teismų ar arbitražo įsikišimo ir jų sprendimų privalomojo vykdymo jurisdikcijos), VTNKA Sekretoriatas kompetentingas suteikti tarpininkavimo-sutaikinimo procedūros organizavimo paslaugas (pagal LAA arba UNCITRAL patvirtintas taikinamųjų procedūrų taisykles) ir siūlo pasinaudoti kompetencija specialistų, įrašytų į

LAA ir LEEA sprendimais patvirtintą energetinės-ūkinės veiklos sektoriuje kylantiems verslo nesutarimams sureguliuoti rekomenduojamų mediatorių (tarpininkų) sąrašą.

2. Energetinio verslo ginčai, teisingi VTNKA specializuotam Energetikos arbitražo teismui

2.1. VTNKA administruojamam specializuotam **Energetikos arbitražo teismui** teisingi tarptautinio ir vidinio verslo ginčai, kilę iš ūkio subjektų sudaromų šių rūšių energetinio verslo sandorių (kontraktų, sutarčių) ir iš nesutarinių (deliktinės atsakomybės ir kt.) su energetika susijusių civilinių-teisinių santykių:

- 1) ginčai, kilę iš energetinių įrenginių projektavimo, montavimo, statybos, rekonstrukcijos, remonto, naudojimo (eksploatavimo) sandorių;
- 2) ginčai, kilę iš energetinių išteklių (naftos, dujų, kieto kuro, branduolinių medžiagų ir kt.) vidinio ir tarptautinio pirkimo-pardavimo (eksporto/importo) sandorių;
- 3) ginčai, kilę iš energetinių žaliavinių medžiagų (kuro ir kt.) gamybos ir perdirbimo (gamybos) sandorių;
- 4) ginčai, kilę iš energetinių medžiagų ir produkcijos tiekimo (eksporto-importo) ir logistikos (gabenimo, sandėliavimo) sandorių;
- 5) ginčai, kilę iš energetinių įrenginių nuomos, panaudos, jų priežiūros teisinių santykių;
- 6) ginčai, kilę iš atsiskaitymų už energiją ar energetines paslaugas teisinių santykių;
- 7) ginčai, kilę dėl energijos tiekimo sutrikdymo, nutraukimo, apribojimo arba sustabdymo teisinių santykių;
- 8) ginčai, kilę dėl prisijungimo prie energetinių sistemų ir tinklų teisinių santykių;
- 9) ginčai, kilę dėl energetinių atliekų (įskaitant radioaktyvias medžiagas) saugojimo, šalinimo ir laidojimo teisinių santykių;
- 10) ginčai, kilę dėl energetinių įrenginių avarių ar kitaip jais padarytos žalos atlyginimo teisinių santykių;
- 11) ginčai, kilę iš atsinaujinančių energijos šaltinių (vandens, saulės, biomasės ir kt.) sektoriuose sudaromų sandorių;
- 12) ginčai, kilę iš kitokių energetinės-ūkinės veiklos sandorių ir nesutarinių (deliktinės atsakomybės ir kt.) su energetika susijusių civilinių-teisinių santykių, kai jų šalys savo arbitražiniu susitarimu ginčo išsprendimo teisę deleguoja VTNKA specializuotam Energetikos arbitražo teismui.

2.2. VTNKA Sekretariatui neteiktini ieškiniai išspręsti energetinės veiklos ginčus, kurių sprendimo teisę pagal Lietuvos įstatymus, Europos Sąjungos teisės aktus arba sandorių šalių susitarimus priskirta valstybinių teismų arba kitokių (ne arbitražo) institucijų kompetencijai ir jurisdikcijai.

3. Teisinė prielaida ieškinio nagrinėjimui VTNKA specializuotame Energetikos arbitražo teisme

3.1. Būtina ieškinio nagrinėjimui bet kuriame VTNKA administruojamame arbitražo teisme **teisinė prielaida** bet kokiam tarptautinio ar vidinio verslo ginčiui išspręsti yra arbitražinis susitarimas, kuris gali būti išreikštas sandorį įforminančiame kontrakte (komercinėje sutartyje) arba kitame su sandoriu susijusiame dokumente įrašyta arbitražo išlyga, arba atskirai nuo pagrindinės verslo (komercinės) sutarties sudarytu arbitražiniu susitarimu, arba kitokia šalių valios išraiškos rašytine forma, arba atsakovo praktiniais (konkliudentiniais) veiksmais, bylojančiais apie jo sutikimą, kad ginčas būtų sprendžiamas VTNKA administruojamame arbitražo teisme.

3.2. Ūkio subjektams – tarptautinių energetinio verslo (komercinių) sandorių dalyviams, pageidaujantiems, kad iš jų pasirašomų su užsienio partneriais kontraktų (energetinių-komercinių sutarčių) kylančių ginčų išsprendimo teisę būtų deleguota VTNKA administruojamam Tarptautinio komercinio arbitražo (TKA) **specializuotam Energetikos arbitražo teismui**, siūloma įrašyti juose (jose) šios rūšies sandoriams taikytiną šią tipinę VTNKA specializuoto Energetikos arbitražo teismo išlygą:

„Bet koks ginčas arba nesutarimas, kilęs iš šio kontrakto (sutarties) arba susijęs su juo ir nereguliuotas tiesioginėmis šalių derybomis, mediacijos ar kitokio tarpininkavimo būdu, bus perduotas VŠĮ Vilniaus tarptautinio ir nacionalinio komercinio arbitražo administruojamam specializuotam Energetikos arbitražo teismui, galutinai išspręsti vadovaujantis UNCITRAL Tarptautinio komercinio arbitražo pavyzdiniame įstatyme ir Lietuvos arbitražo asociacijos patvirtintame LAA Tarptautinio komercinio arbitražo procedūros reglamente bei jo II Priede nustatyta energetinio verslo ginčų nagrinėjimo tvarka“.

Anglų kalba:

"Any dispute or disagreement arising out of or in connection with this contract (agreement) and not resolved through direct negotiations of the parties or by means of mediation, shall be referred to the specialized Arbitration Court of Energy, administered by the Vilnius International and National Commercial Arbitration, to fully resolve in accordance with the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration and in accordance with the LAA International Commercial Arbitration Rules of Procedure (as approved by the Lithuanian Arbitration Association) and the procedure in its Annex II on hearing international business disputes arising from energy commercial activity".

Rusų kalba:

"Любой спор или разногласие, возникшее из настоящего контракта (договора) или связанное с ним и не урегулированное прямыми переговорами сторон или путём медиации либо иного посредничества, будет передано специализированному Арбитражному суду энергетики, администрируемому Вильнюсским международным и национальным коммерческим арбитражом, для окончательного разрешения руководствуясь Типовым законом ЮНСИТРАЛ о международном торговом арбитраже и Регламентом процедуры ЛАА международного коммерческого арбитража, утверждённым Литовской арбитражной ассоциацией, а также положениями Приложения II к нему, устанавливающими порядок рассмотрение коммерческих споров, возникающих из предпринимательства в области энергетики".

3.3. Esant bet kurios sandorio šalies (ypač užsienio partnerio) pageidavimui ir abipusiam sutarimui, vietoje aukščiau nurodytos tipinės išlygos, deleguojančios ginčo išsprendimo teisę vien tik VTNKA specializuotam Energetikos arbitražo teismui, tarptautinį energetinio verslo sandorį įforminančiame kontrakte (verslo sutartyje) gali būti įrašoma šio pavyzdžio alternatyvios (ieškovo pasirenkamos) arbitražo institucijos išlyga:

„Bet koks ginčas ar nesutarimas, kilęs iš šio kontrakto (sutarties) arba susijęs su juo ir nesureguliuotas tiesioginėmis šalių derybomis, mediacijos ar kitokio tarpininkavimo būdu, bus perduotas išspręsti ieškovo pasirinktai arbitražo institucijai, pagal joje galiojančią arbitražo procedūros reglamentą, arba perduotas VŠĮ Vilniaus tarptautinio ir nacionalinio komercinio arbitražo administruojamam specializuotam Energetikos arbitražo teismui, galutinai išspręsti vadovaujantis UNCITRAL Tarptautinio komercinio arbitražo pavyzdiniame įstatyme ir Lietuvos arbitražo asociacijos patvirtintame LAA Tarptautinio komercinio arbitražo procedūros reglamente bei jo II Priede nustatyta energetinio verslo ginčų nagrinėjimo tvarka“.

Anglų kalba:

"Any dispute or disagreement arising out of or in connection with this contract (agreement) and not resolved through direct negotiations of the parties or by means of mediation, shall be referred to an arbitration institution selected by the claimant to resolve in accordance with its arbitration rules, or shall be submitted to the specialized Arbitration Court of Energy, administered by the Vilnius International and National Commercial Arbitration, to fully resolve in accordance with the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration and in accordance with the LAA International Commercial Arbitration Rules of Procedure (as approved by the Lithuanian Arbitration Association) and the procedure in its Annex II on hearing international business disputes arising from energy commercial activity".

Rusų kalba:

"Любой спор или разногласие, возникшее из настоящего контракта (договора) или связанное с ним и не урегулированное прямыми переговорами сторон или путём медиации либо иного посредничества, будет передано в истцом выбранное арбитражное учреждение, для разрешения в соответствии с действующим в нём арбитражным регламентом, или передано специализированному Арбитражному суду энергетики, администрируемому Вильнюсским международным и национальным коммерческим арбитражом, для окончательного разрешения руководствуясь Типовым законом ЮНСИТРАЛ о международном торговом арбитраже и Регламентом процедуры ЛАА международного коммерческого арбитража, утверждённым Литовской арбитражной ассоциацией, а также положениями Приложения II к нему, устанавливающими порядок рассмотрение коммерческих споров, возникающих из предпринимательства в области энергетики".

3.4. Ūkio subjektams – Lietuvos vidinių energetinio verslo sandorių dalyviams, pageidaujantiems, kad iš jų pasirašomų su vietiniais verslo partneriais sutarčių kylančių ginčų išsprendimo teisė būtų deleguota VTNKA administruojamam Nacionalinio komercinio arbitražo (NKA) specializuotam Energetikos arbitražo teismui, siūloma įrašyti jose šios rūšies sandoriams taikytiną šią tipinę VTNKA specializuoto Energetikos arbitražo teismo išlygą:

„Bet koks ginčas ar nesutarimas, kilęs iš šios sutarties arba susijęs su ja ir nesureguliuotas tiesioginėmis šalių derybomis, mediacijos ar kitokio tarpininkavimo būdu, bus perduotas VŠĮ Vilniaus tarptautinio ir nacionalinio komercinio arbitražo administruojamam specializuotam Energetikos arbitražo teismui, galutinai išspręsti vadovaujantis Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatyme ir Lietuvos arbitražo asociacijos patvirtintame LAA Nacionalinio komercinio arbitražo procedūros reglamente bei jo II Priede nustatyta energetinio verslo ginčų nagrinėjimo tvarka“.

3.5. Esant bet kurios arba abiejų vidinio energetinio verslo sandorio šalių pageidavimui ir abipusiam sutarimui, vietoje aukščiau nurodytos (tipinės) išlygos, deleguojančios ginčo išsprendimo teisę vien tik VTNKA specializuotam Energetikos arbitražo teismui, sandorį įforminančioje sutartyje gali būti įrašoma šios rūšies verslo sandoriams taikytina šio pavyzdžio alternatyvios (ieškovo pasirenkamos) teismo arba arbitražo jurisdikcijos išlyga:

„Bet koks ginčas ar nesutarimas, kilęs iš šios sutarties arba susijęs su ja ir nesureguliuotas tiesioginėmis šalių derybomis, mediacijos ar kitokio tarpininkavimo būdu, bus perduotas išspręsti ieškovo pasirinktai teisminei institucijai: kompetentingam valstybiniam teismui arba VŠĮ Vilniaus tarptautinio ir nacionalinio komercinio arbitražo administruojamam specializuotam Energetikos arbitražo teismui, galutinai išspręsti vadovaujantis Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatyme ir Lietuvos arbitražo asociacijos patvirtintame LAA

Nacionalinio komercinio arbitražo procedūros reglamente bei jo II Priede nustatyta energetinio verslo ginčų nagrinėjimo tvarka

3.6. Visų kitų VTNKA administruojamų specializuotų (specialios kompetencijos – jūrinio, statybų, agroverslo, elektronikos-informatikos ir kt.) ir bendros kompetencijos arbitražo teismų arbitražinių išlygų, įrašomų į tarptautinio verslo kontraktus (sutartis) pavyzdines formas (lietuvių, anglų ir rusų kalbomis), taip pat pavyzdines formas arbitražo išlygų, įrašomų į vidaus verslo sutartis (lietuvių kalba), žiūrėti LAA-VTNKA svetainės www.vilniausarbitrazas.lt skirsnyje „Arbitražo išlygos“.

4. Bylos iškėlimo, nagrinėjimo ir sprendimo įvykdymo tvarka

4.1. Bendroji bylos iškėlimo ir nagrinėjimo VTNKA specializuotame Energetikos arbitražo teisme tvarka tarptautinio energetinio verslo ginčui išspręsti aptarta TKA Reglamente ir jo II Priede, o bendroji tvarka analogiškam vidinio energetinio verslo ginčui išspręsti aptarta NKA Reglamente ir jo II Priede.

4.2. VTNKA teikiamų paslaugų specifika, sprendžiant bet kokius verslo ginčus arbitražo *ad hoc* tvarka pagal UNCITRAL Arbitražo reglamentą yra aptarta UNCITRAL Reglamente ir jo „A“ ir „B“ prieduose.

4.3. Ieškinio pareiškimo sąlygos dėl vidinio piniginių-skolinių ginčo išsprendimo supaprastinto ir pagreitinto arbitražinio proceso būdu (skolai išieškoti arbitražo teismo išduoto įsakymo pagrindu) ir jo išnagrinėjimo tvarka aptarta LR CPK XXIII skyriuje ir LAA NKA Reglamento VI skirsnyje.

4.4. Vidaus ir tarptautinio energetinio verslo ginčo sureguliuavimo galimybės mediacijos ar kitokios tarpininkavimo-taikinamosios procedūros būdu aptartos LAA Tarpininkavimo–sutaikinimo procedūros reglamente (žr. Žin., 2007, Nr.101-4143), LAA Verslo ginčų mediacijos centro veiklos taisyklėse, UNCITRAL Sutaikinimo reglamente (žr. LAA-VTNKA svetainės www.vilniausarbitrazas.lt skirsnyje „Mediacija“).

4.5. VTNKA administruojamų arbitražo teismų (bendros kompetencijos ir specializuotų) sprendimai, priimti dėl išspręstų vidinio verslo (komercinių) ginčų, Lietuvoje privalomai įvykdytini LR CPK ir LR KAĮ nustatyta tvarka, o analogiški sprendimai, priimti dėl išspręstų tarptautinio verslo (komercinių) ginčų, užsienyje šiuo metu pripažįstami 156 valstybėse – Jungtinių Tautų (Niujorko) 1958 m. konvencijos „Dėl užsienio arbitražo sprendimo pripažinimo ir vykdymo“ dalyvėse ir privalomai vykdytini toje Konvencijoje ir sprendimo vykdymo šalies nacionalinių teisės aktų nustatyta tvarka.